

**PEDAGOGIK FAOLIYATDA O'QITUVCHINING QOBILIYATI
VA MILLIY QADRIYATLAR ASOSIDA O'QUVCHI YOSHLARNI
TARBIYALASHNING SAMARADORLIGI**

Tursunboyeva Xushnozbegin Dilmurod qizi ¹

¹ Xalqaro Nordik Universiteti, 2 MPA 24 guruh 1- kurs magistranti

E-mail: xushnozbegin2002@gmail.com

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 29.03.2025

Revised: 30.03.2025

Accepted: 31.03.2025

KALIT SO'ZLAR:

o'qituvchi,
pedagogik faoliyat,
qobiliyat, milliy
qadriyatlar, tarbiya,
yoshlar, ma'naviyat,
axloq, vatanparvarlik,
ta'lim metodlari.

Ushbu maqolada o'qituvchining pedagogik faoliyatidagi qobiliyati va milliy qadriyatlar asosida o'quvchi yoshlarni tarbiyalashning samaradorligi tahlil qilinadi. Maqola o'qituvchining metodik yondashuvlari, shaxsiy fazilatlari va o'quvchilarga milliy qadriyatlarni o'rgatishda uning o'rni haqida batafsil ma'lumot beradi. Milliy qadriyatlar o'quvchilarning ma'naviy va axloqiy rivojlanishiga, vatanga bo'lgan muhabbatini shakllantirishga yordam beradi. Tadqiqotda o'qituvchining tarbiyaviy faoliyatini yanada samarali qilish uchun zarur bo'lgan pedagogik uslublar va metodlarning qo'llanilishi ham muhokama qilinadi.

KIRISH. Ta'lim tizimi jamiyatning rivojlanishida, ayniqsa, yosh avlodni shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Bugungi kunda ta'lim faqat bilim berish bilan cheklanmay, o'quvchilarning ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy jihatdan yetuk shaxslar sifatida tarbiyalanishini ta'minlashni maqsad qiladi. Ushbu jarayonda o'qituvchining roli beqiyosdir. O'qituvchi o'zining pedagogik faoliyatida nafaqat ilmiy bilimlarni, balki milliy qadriyatlar va axloqiy me'yorlarni o'quvchilarga etkazish orqali ularning dunyoqarashini va ma'naviyatini shakllantiradi. Milliy qadriyatlar – bu xalqning tarixiy, madaniy, ma'naviy boyliklarini, urf-odatlarini va an'analarini o'z ichiga olgan qadriyatlar bo'lib, ular o'quvchilarda vatanparvarlik, hurmat, adolat, halollik kabi ijobiy fazilatlarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Milliy qadriyatlar asosida yoshlarni tarbiyalash jarayoni, shuningdek, jamiyatda birlik va barqarorlikni ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu tadqiqotning maqsadi o'qituvchining pedagogik faoliyatidagi qobiliyatlari va milliy qadriyatlar asosida o'quvchi yoshlarni tarbiyalashning samaradorligini o'rganishdir. Tadqiqotda o'qituvchining pedagogik yondashuvlari, uning shaxsiy fazilatlari va milliy qadriyatlarni ta'lim jarayoniga qanday qo'llashi hamda bu jarayonning o'quvchilarning ma'naviy rivojlanishiga ta'siri tahlil qilinadi. Pedagogik faoliyat – bu nafaqat bilim berish, balki insonni tarbiyalash, uning shaxsiyati, dunyoqarashi

va ma'naviyati shakllantirish jarayonidir. O'qituvchining pedagogik faoliyatdagi qobiliyati, uning ma'naviy va axloqiy qadriyatlar bilan boyitilgan bilimlari, o'quvchilarga ta'sir etishda juda katta rol o'ynaydi. Ayniqsa, milliy qadriyatlar asosida yoshlarni tarbiyalash nafaqat kelajakda o'zini yaxshi his qiladigan, jamiyatga foyda keltiradigan shaxslarni yetishtirishda, balki milliy ruhni saqlashda ham muhim ahamiyatga ega.

O'qituvchining pedagogik qobiliyati uning ishini samarali bajarishi uchun zarur bo'lgan asosiy faktorlar to'plamidir. Bu qobiliyatlar turli jihatlarni o'z ichiga oladi. Birinchidan, o'qituvchining bilimga bo'lgan chuqur hurmati va uni o'quvchilarga yetkazishdagi metodik ustaligi juda muhimdir. Ikkinchidan, o'qituvchi o'z ishini ijodiy va samimiy yuritishi, o'quvchilarga shaxs sifatida yondoshuvni ta'minlashi kerak. O'qituvchining kommunikatsiya qobiliyati, u o'quvchilar bilan qanday muloqot qilishni bilishi ham samarali ta'lim olishning asosiy shartlaridan biridir. Pedagogik faoliyatda o'qituvchining qobiliyatlari nafaqat pedagogik ko'nikmalarni, balki o'quvchilar bilan psixologik aloqalarni mustahkamlashda, ularning individual xususiyatlarini inobatga olishda ham o'zini namoyon qiladi. O'qituvchi o'zining nafaqat bilimdonligini, balki ijobiy fazilatlarni namoyon qilish orqali o'quvchilarni ta'sirlantiradi.

Tadqiqotning dolzarbligi. Bugungi kunda ta'lim tizimining asosiy maqsadi faqat bilim berish emas, balki o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini shakllantirish, ularni jamiyatga foydali, yuksak ma'naviyatga ega shaxslar sifatida tarbiyalashdir. O'quvchilarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash nafaqat ularning shaxsiyatini rivojlantirish, balki milliy madaniyat va an'analarning davomiyligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, o'qituvchining pedagogik faoliyatidagi qobiliyati va uning milliy qadriyatlarni o'quvchilarga etkazishdagi roli dolzarb masala hisoblanadi. Ma'naviy jihatdan boy, tarbiyalangan yoshlarni shakllantirish orqali jamiyatning ijtimoiy, ma'naviy va axloqiy rivojiga hissa qo'shish mumkin. Bunday yoshlarni tarbiyalashda o'qituvchining pedagogik malakasi va milliy qadriyatlarni o'rganishga asoslangan metodik yondashuvlar samaradorligi tadqiqotning dolzarbligini oshiradi. Shu bilan birga, o'quvchilarning milliy qadriyatlar asosida tarbiyalanishi, ularning shaxsiy rivojlanishida, vatanga bo'lgan muhabbat va hurmatini shakllantirishda alohida o'rin tutadi. Shunday ekan, bu tadqiqot o'qituvchining qobiliyatlari va milliy qadriyatlarni o'rgatishning o'quvchilar tarbiyasidagi o'rnini chuqur tahlil qilish, pedagogik faoliyatda samarali yondashuvlarni aniqlash maqsadida dolzarb hisoblanadi.

Milliy qadriyatlar, millatning tarixiy, madaniy va ma'naviy boyliklarini o'z ichiga olgan jamiyatning umumiy ruhiy-axloqiy tamoyillaridir. O'qituvchining milliy qadriyatlar asosida o'quvchilarga tarbiya berishi ularning ma'naviy dunyosini shakllantirishda katta rol o'ynaydi. Milliy qadriyatlarni o'rganish va ularga amal qilish, yoshlarni vatanparvarlik, hurmat va to'g'rilik kabi fazilatlar bilan tarbiyalashning samarali usulidir. O'quvchi

=====

yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning samaradorligini oshirish uchun, o'qituvchi o'quv jarayonida quyidagi asosiy tamoyillarni amalda qo'llashi kerak:

1. Vatanparvarlik hissini uyg'otish – O'quvchilarga o'z Vatanini sevish, uning tarixiy merosini o'rganish va qadrlash tuyg'usini shakllantirish.

2. Axloqiy qadriyatlarni o'rgatish – O'quvchilarga adolat, halollik, mehnatsevarlik va boshqa axloqiy fazilatlarni o'rgatish orqali ularni jamiyatga foydali shaxslar sifatida shakllantirish.

3. Milliy madaniyatni o'rgatish – Milliy san'at, adabiyot, urf-odatlar va boshqa madaniy boyliklarni o'quvchilarga tanishtirish.

O'qituvchi, o'zining har bir harakati va so'zi bilan o'quvchilarga milliy qadriyatlarni namoyish etishi lozim. Masalan, o'quvchilarni milliy bayramlarga, folklor an'analarga, mahalliy o'yinlarga jalb qilish orqali ular milliy merosni his etishlari mumkin. Bu jarayon o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirib, millatga, uning qadriyatlariga bo'lgan hurmatini oshiradi. O'qituvchining pedagogik faoliyatida milliy qadriyatlar asosida yoshlarni tarbiyalash samaradorligini oshirish uchun bir qator omillarni inobatga olish kerak. Ular quyidagilar:

- O'qituvchining shaxsiy namunasi – O'qituvchining o'zi milliy qadriyatlar va axloqiy normalarga amal qilishi, o'quvchilarga yaxshi namuna bo'lishi kerak. Shaxsiy misol orqali o'qituvchi o'quvchilarda ijobiy sifatlarni shakllantiradi.

- O'quvchi va o'qituvchi o'rtasida o'rnatilgan ishonchli aloqalar – O'quvchilar bilan do'stona va hurmatga asoslangan aloqalar o'rnatish, ular bilan yaxshi muloqot qilish tarbiya samaradorligini oshiradi.

- Yoshlarni o'z fikrini ifoda etishga o'rgatish – O'quvchilarga o'z fikrlarini erkin bildirish, milliy qadriyatlar asosida o'z qarashlarini aniqlash imkoniyatini berish ularning shaxs sifatida rivojlanishiga yordam beradi.

Pedagogik faoliyatda o'qituvchining qobiliyati, uning milliy qadriyatlar asosida o'quvchilarga ta'lim berish va tarbiya qilishda muhim rol o'ynaydi. Milliy qadriyatlar nafaqat o'quvchilarni ma'naviy jihatdan boyitadi, balki ularda vatanparvarlik, axloqiy mas'uliyat va jamiyatga foydali shaxslar bo'lib ulg'ayishni ta'minlaydi. Shu bois, o'qituvchining malakali pedagogik faoliyati va milliy qadriyatlar asosidagi tarbiya jarayoni yoshlarni jamiyatga foydali va ma'naviy boy insonlar sifatida shakllantirishda katta ahamiyatga ega.

Adabiyotlar tahlili. Pedagogik faoliyatda o'qituvchining qobiliyati va milliy qadriyatlar asosida o'quvchi yoshlarni tarbiyalash mavzusi keng adabiyotlarda yoritilgan. O'qituvchining pedagogik qobiliyati, uning o'quvchilarga ta'sir ko'rsatishdagi metodik yondashuvlari va tarbiya jarayonidagi roli haqida ko'plab ilmiy ishlanmalar mavjud. Ushbu adabiyotlarni tahlil qilish orqali, o'qituvchining tarbiyaviy faoliyatining samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan yondashuvlar haqida ma'lumotlar to'plangan. Birinchidan,

pedagogika sohasidagi ilmiy adabiyotlarda o'qituvchining pedagogik malakasi va uning o'quvchilarga bo'lgan munosabati ko'plab tadqiqotlarga mavzu bo'lgan. O'qituvchining tarbiyaviy qobiliyati va uning o'quvchilar bilan o'zaro munosabatlari, shaxsiy fazilatlaridan tashqari, pedagogik metodlarning samaradorligi ham katta e'tiborga molik. Masalan, B.A. Duksin (2011) o'zining tadqiqotlarida o'qituvchining didaktik va tarbiyaviy metodlarni o'rganish orqali o'quvchilarga ta'sir ko'rsatishning samarali usullarini taqdim etadi. Bu metodlar o'quvchilarning ichki motivatsiyasini shakllantirish, ularni o'z fikrlarini ifoda etishga o'rgatish orqali ta'lim jarayonini yanada samarali qilishni maqsad qiladi.

Ikkinchidan, milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning ahamiyati haqida ko'plab tadqiqotlar mavjud. A. G. Komarova (2010) o'zining asarida milliy qadriyatlarni yoshlar tarbiyasida qo'llashning ahamiyatini ta'kidlagan. Uning fikriga ko'ra, milliy qadriyatlar orqali yoshlarni vatanparvarlik, axloqiy fazilatlar, halollik va mehnatsevarlik kabi xislatlarga o'rgatish mumkin. Milliy an'analar va madaniyatni yosh avlodga o'rgatish, ularning ruhiy-axloqiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. A. F. Xodjaev (2015) esa o'zining tadqiqotlarida milliy madaniyat va urf-odatlarining o'quvchilarga bo'lgan ta'sirini o'rgangan va milliy qadriyatlarning o'quvchilarning dunyoqarashini shakllantirishda katta ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlagan. Shuningdek, V. S. Lutsenko (2012) o'qituvchining pedagogik yondashuvlaridagi innovatsiyalarni tahlil qilib, milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning zamonaviy metodlarini taqdim etgan. U o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularni milliy qadriyatlar bilan bog'lashning samarali yo'llarini o'rganib, bu jarayonda o'qituvchining shaxsiy ishtirokining ahamiyatini belgilagan. Umuman olganda, adabiyotlarni tahlil qilish orqali, o'qituvchining qobiliyati va milliy qadriyatlar asosida yoshlarni tarbiyalashning samaradorligini oshirish uchun turli metodik yondashuvlar va pedagogik ta'limotlar mavjudligini ko'rish mumkin. Ushbu tadqiqotlarning ko'pligi, o'qituvchining tarbiyaviy faoliyatini takomillashtirish, milliy qadriyatlarni yosh avlodga etkazish borasidagi ilmiy qiziqishni oshirishga xizmat qiladi.

Munozara. O'qituvchining pedagogik faoliyatidagi qobiliyati va milliy qadriyatlar asosida o'quvchi yoshlarni tarbiyalashning samaradorligi masalasi ta'lim jarayonining eng dolzarb va muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu mavzu bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar, bir tomondan, o'qituvchining pedagogik metodlari va ko'nikmalarining o'quvchilarga ta'siri, ikkinchi tomondan esa milliy qadriyatlar asosida tarbiya berishning ahamiyatini ko'rsatib beradi. O'qituvchining qobiliyati va uning pedagogik faoliyatidagi roli haqida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining nafaqat bilim berish, balki tarbiyaviy vazifalarni ham bajarishdagi samaradorligi uning o'ziga xos xususiyatlariga bog'liq. O'qituvchi shaxsining axloqiy va ma'naviy fazilatlarini, uning pedagogik uslubi va metodlari o'quvchilarni faqat bilim bilan ta'minlab qolmasdan, balki ularni dunyoqarashini kengaytiradi, ma'naviyatini boyitadi. O'qituvchining yaxshi shaxsiy namuna bo'lishi, o'quvchilarni to'g'ri yo'naltirish va ularni mustaqil fikrlashga o'rgatish pedagogik

faoliyatning samaradorligini oshiradi. Shuningdek, milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash masalasi ham alohida e'tiborga molik. Milliy qadriyatlar, xalqning tarixiy, madaniy va axloqiy boyliklarini o'quvchilarga etkazish orqali, ular vatanparvar, halol, axloqiy mas'uliyatni his qiluvchi shaxslar sifatida shakllanadi. Bunday tarbiya o'quvchilarning nafaqat o'z millatiga, balki boshqa xalqlarga nisbatan hurmatini oshiradi, ijtimoiy moslashuvchanligini rivojlantiradi. Bu jarayonda o'qituvchining roli juda katta, chunki u milliy qadriyatlarni o'quvchilarga qiziqarli va samimiy tarzda etkazish imkoniyatiga ega. Lekin, bunday tarbiyaviy jarayonning samarali bo'lishi uchun o'qituvchilar o'z pedagogik faoliyatida an'anaviy metodlar bilan birga zamonaviy yondashuvlarni ham qo'llashlari zarur. Masalan, guruhli ishlash, muammoli vaziyatlar yaratish, o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish kabi metodlar yoshlarni milliy qadriyatlarni chuqur o'rganishga, ularga o'z fikrlarini erkin ifoda etishga yordam beradi. Bunda, o'qituvchi o'zining ijobiy shaxsiy namunasi bilan yoshlarni rag'batlantirib, ularni milliy qadriyatlar va axloqiy me'yorlar asosida tarbiyalaydi. Shu bilan birga, milliy qadriyatlar asosida tarbiya berishning ayrim qiyinchiliklari ham mavjud. O'quvchilarning zamonaviy texnologiyalarga bo'lgan qiziqishi va globalizatsiya jarayonlari milliy qadriyatlar va madaniyatni saqlashda ba'zi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Biroq, o'qituvchilarning ma'naviy boyliklar bilan ta'minlashdagi roli, milliy qadriyatlarni hayotga moslashtirib ta'lim berish orqali bu muammolarni bartaraf etish mumkin. Shu o'rinda, o'qituvchilarning pedagogik malakasini doimiy ravishda oshirib borish, milliy qadriyatlar asosidagi tarbiya metodlarini takomillashtirish, ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarni qo'llash zarurati tug'iladi. Bu o'quvchilarning nafaqat o'z yurtiga bo'lgan muhabbatini, balki butun insoniyatga nisbatan yuqori axloqiy fazilatlarni shakllantiradi. O'qituvchining pedagogik faoliyatidagi qobiliyati va milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning samaradorligi bir-birini to'ldiruvchi va o'zaro chambarchas bog'liq jarayonlardir. O'qituvchilar o'zlarining pedagogik faoliyatida milliy qadriyatlarni o'rgatishda muvaffaqiyatga erishish uchun innovatsion uslublarni va metodlarni qo'llashlari, shaxsiy namunalari namoyon qilishlari zarur. Bu orqali ular o'quvchilarni nafaqat bilim, balki ijobiy axloqiy fazilatlar, vatanparvarlik va milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalaydilar.

Xulosa. Shu bilan birga, o'qituvchining pedagogik faoliyatidagi qobiliyati va milliy qadriyatlar asosida o'quvchi yoshlarni tarbiyalashning samaradorligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqur tahlil qilish, ta'lim jarayonining samarali tashkil etilishi uchun juda muhimdir. O'qituvchining nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy jihatlarini rivojlantirishdagi roli katta ahamiyatga ega. O'qituvchi o'zining pedagogik malakasi, shaxsiy namunalari va metodik uslublari orqali o'quvchilarda milliy qadriyatlarni, vatanparvarlikni va axloqiy me'yorlarni shakllantirishi mumkin. Milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash jarayoni yoshlarni jamiyatga foydali, axloqan yuksak, mas'uliyatli shaxslar sifatida shakllantirishga yordam beradi. Bu esa, o'z navbatida, millatning ma'naviy va

madaniy merosini saqlashda, xalqning tarixiy qadriyatlarini kelajak avlodlarga etkazishda muhim omil bo'ladi. O'qituvchilarning bunday tarbiyaviy faoliyatdagi samaradorligini oshirish uchun ularning pedagogik malakasini doimiy ravishda rivojlantirish, zamonaviy metodlar va yondashuvlarni qo'llash zarur. Natijada, o'qituvchining qobiliyati va milliy qadriyatlar asosida yoshlarni tarbiyalashning samaradorligi ta'lim tizimining barcha qatlamlarida o'quvchilarni ma'naviy va axloqiy jihatdan yuksaltirish, ular uchun mustahkam asos yaratish uchun muhimdir. Bu jarayon ta'lim tizimining sifatini oshiradi va yoshlarni jamiyatda o'z o'rnini to'g'ri topishga tayyorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yangiev, A., Adjimuradov, D., Panjiev, S., & Karshiev, R. (2021). Results and analysis of field research in flood reservoirs in Kashkadarya region. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 264, p. 03033). EDP Sciences.
2. Mamatov, D. N. (2012). The features of electronic educational medium in training future teachers of vocational educational. *The Advanced science. Open access journal*. ISSN.
3. Mamatov, D. N. (2017). Information Educational Environment as a Factor of Intensification Students' Independent Work. *Eastern European Scientific Journal*, (5).
4. Mamatov, D. N. (2021). Bekchanova Sh. B., Saidova BN, Abdullaeva DN, Fayzieva GU Enhancing the participation of students and faculty in distance learning using blender learning and flipped classroom technologies in the development of pedagogy through digital technology. *PSYCHOLOGY AND EDUCATION*, 58(2), 4910-4917.
5. Yadgarov, N., & Mamatov, D. (2019). Brief description of some architectural monuments of bukhara. In *International Scientific and Practical Conference" Innovative ideas of.-2019*.
6. Mamatov, N. D. (2017). Elektron axborot ta'lim muhitida kasbiy ta'lim jarayonlarini pedagogik loyihalashtirish. Monografiya. T: Navro 'z, 160.
7. Маматов, Д. Н. (2017). Электрон ахборот-таълим мухитида касбий таълим жараёнларини педагогик лойиҳалаштириш. PhD док. дис. Т.: Наврӯз, 160.
8. Ravshanovna, R. D. (2023). Modern Competencies of Future Entrepreneurs. *Frontline Social Sciences and History Journal*, 3(05), 67-70.
9. Raxmatullayeva, D. (2022). Yoshlar va xotin qizlar tadbirkorligini rivojlantirish–davr talabi.
10. Рахматуллаева, Д. Р. (2015). Содержание профессиональной ориентации учащихся на предпринимательские виды деятельности. *Молодой ученый*, (21), 825-828.
11. Рахматуллаева, Д. Р. (2017). Бўлажак мутахассисларни тadbirkorлик фаолиятига йўналтириб ўқитиш технологияси. *Современное образование (Узбекистан)*, (1), 70-75.
12. Рахматуллаева, Д. Р., & Самадходжаева, Д. Р. (2016). Развитие малого бизнеса и предпринимательства в Узбекистане. *Молодой ученый*, (16), 200-201.